

1. Autor: ks. Wojciech Cichosz

2. Tytuł: Marian Grabowski, „*Miłość seksualna*”, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2012, ss. 338, ISBN 978-83-231-2809-0

3. Źródło: red. J. Zimny, „*Pedagogika Katolicka*”, 2012, nr 2 (11), s. 264-268

W połowie 2012 roku na rynku czytelnictwa ukazała się niezwykle i budząca liczne dyskusje pozycja książkowa. Tym razem prof. Marian Grabowski, fizyk i filozof jednocześnie, kierownik Zakładu Filozofii Chrześcijańskiej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – zajmujący się antropologią filozoficzną i aksjologią – przygotował niezwykle interesującą i potrzebną w kontekście współczesnych przeobrażeń kulturowych o zasięgu cywilizacyjnym publikację poświęconą niełatwej dzisiaj do odczytania problematyce – ludzkiej miłości, która, zdaniem Autora, „[a]ngażuje podmiot w sposób nieporównywalny do niczego”, tak, iż stać go „na zachowania, które bez miłości byłyby całkowicie poza jego zasięgiem” (s. 36). Zaproponowana „*Miłość seksualna*” znakomicie może łączyć świat biologii ze światem wartości, filozofię z teologią, ciało z duszą oraz doczesność z wiecznością. W takim też kontekście należy odczytywać przeżywanie narzeczeństwa, ze szczególnym zwróceniem uwagi na kategorię czystości – rozumianej za Karolem Wojtyłą jako podziw i czułość (fr. *admiration* oraz *tendresse*).

Prezentowaną książkę M. Grabowskiego wymownie rekomendują recenzenci wydawniczy. I tak, profesor Marek Szulakiewicz podkreśla, że „Autor mówi o miłości wzniośle, ale nie patetycznie, z powagą, ale bez dostojeństwa, obrazowo, ale bez przerysowań. Można powiedzieć, że jest to książka o naszej zwykłej, ludzkiej miłości, w której jest coś niezwyklego i tajemniczego” [s. IV]. Z kolei, o. prof. Jarosław Kupczak OP słusznie dopowiada: „Niewątpliwie na polskim rynku wydawniczym, gdzie duża część publikacji na temat Karola Wojtyły i Jana Pawła II ma charakter bezkrytycznego streszczenia twórczości naszego wielkiego rodaka, książka Mariana Grabowskiego jest ważnym wydarzeniem. Autor z szacunkiem podchodzi do filozoficznych dokonań autora «Miłości i odpowiedzialności», ale równocześnie stara się dokonać ich krytycznej ewaluacji w celu stworzenia możliwości ich rozwoju” [s. IV].

Marian Grabowski konstruuje swoje rozważania wokół zasadniczej tezy, zgodnie z którą dwie rozbudowane wypowiedzi Karola Wojtyły na temat miłości seksualnej – *Miłość i odpowiedzialność* oraz *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich* – pomimo ponad dwudziestu lat dzielących obie publikacje, są spójną całością, która przedstawia wartą szczegółowej analizy

oryginalną filozofię miłości. Prezentuje nie tylko Wojtyliańską koncepcję miłości seksualnej, ale i wydobywa jej oryginalność. Podejmuje także przemyślenia krytyczne uważając, że każde ujęcie filozoficzne (także to papieskie) ma swoje blaski, ale i cienie. Na jej bazie powstaje zadanie trzecie – kontynuacja myśli. Tak dzieje się, gdy krytyka znajdzie miejsca niewypracowane, odkryje tezy naiwne – metodycznie niezreflektowane, a filozof pozostawia po sobie nie tylko myśli, ale i metodę myślenia. Autor uważa, że taka sytuacja ma miejsce w przypadku papieskiej filozofii miłości. Ją daje się nie tylko krytykować, ale twórczo rozwijać!

I tak, całość prezentowanych rozważań składa się z trzech części: prezentacja – krytyka – kontynuacja. Realizując pierwsze zadanie – prezentację koncepcji – Marian Grabowski nie chce pozostać na poziomie nie wnoszącego nic nowego niewolniczego streszczenia obu książek Karola Wojtyły, choćby celem uchwycenia oryginalności jego ujęcia, ale przywołuje inne filozoficzne koncepcje miłości. W związku z tym w pierwszej części książki prezentuje trzy kluczowe dla refleksji Wojtyły kategorie miłości: seksualną, bliźniego (miłosierną) i osobową – w ujęciu Maxa Schelera, Dietricha von Hildebranda, Nicolai Hartmanna. Taki zabieg uzasadniony jest także tym, że autorzy ci filozofują niewiele wcześniej i posługują się podobną do Wojtyliańskiej metodą opisu, ponadto u wszystkich czterech autorów pojawiają się rozmaite modyfikacje metody fenomenologicznej. Takie metodycznie i czasowo bliskie tło pozwala uwyraźnić zarys papieskiej refleksji o miłości. Zestawienie narracji podobnych, a nie zderzenie opowieści Wojtyły o miłości seksualnej z takimi koncepcjami, które w stosunku do niej są anty-narracjami, pozwala uwyraźnić odmiennosc ujęć całej kwestii w tym, co subtelne: podobne, a przecież różne. Kreśląc cechy poszczególnych kategorii miłości, Autor – podsumowując tę część rozważań – prezentuje niezwykle sugestywną „teorię ubranek”. Obrazuje ona szczególną wartość miłości osobowej. Ta zaś, „gdzie powstanie, umie pozostać żywa nawet w stosunku do umarłego” (s. 74).

Część druga książki jest poświęcona prezentacji elementów swoistych dla Wojtyliańskiej koncepcji miłości seksualnej – tych, które są dla niej emblematyczne, nowatorskie, których u innych autorów brak. Na początku prof. Grabowski zwraca uwagę czytelnika na sposób opisu zakochania, jakiego dostarcza Karol Wojtyła (s. 87-101). Opis ten jest choć nietypowy, to trafny, prosty, a zarazem głęboki. Autor wysuwa jednak na czoło pierwszą i podstawową kategorię w teorii miłości seksualnej K. Wojtyły – kategorię miłości oblubieńczej. W związku z tym prezentuje, jak w *Miłości i odpowiedzialności* powstaje zarys samej kategorii i jak w mowach katechetycznych kategoria ta zyskuje dla siebie solidną podbudowę antropologiczną (s. 102-121). Trzecim tematem tej części jest analiza typowego dla Wojtyły, ale, jak się okazuje, oryginalnego zestawienia podniecenia i wzruszenia w przeżyciach seksu-

alnych (s. 122-138). To zestawienie staje się w Wojtyłańskiej koncepcji miarą dojrzałości i piękna miłości seksualnej.

Ostatnim wątkiem w części poświęconej prezentacji koncepcji Papieża jest wątek religijny (s. 139-154). Wojtyła jest myślicielem religijnym i byłoby rażącym metodologicznym błędem abstrahowanie od tego. Zarazem trudno jest ten wątek w jego swoistości wydobyć, bo przecież Wojtyła był nauczycielem treści, sensu stricto, religijnych – treści zdogmatyzowanych, powtarzanych od dwóch tysiącleci. Nie chodzi tu o powtórzenia znanych z chrześcijańskiej narracji treści dotyczących miłości, wymogów moralnych związanych z życiem seksualnym człowieka, ale o takie tematy i ujęcia, które odbijają osobistą religijność autora. Poruszane przez K. Wojtyłę zagadnienia mają bowiem „swoje bezpośrednie religijne odniesienie: geneza, uwarunkowania dzieła, właściwość autora – jego żarliwa pobożność, wysoka moralność, język prezentacji, afiliacje, sens i cel całego przedsięwzięcia” (s. 139). M. Grabowski próbuje dociec, jak Papież, niezależnie od całej potęgi religijnej tradycji, w której funkcjonuje, którą akceptuje i jej treści, których wiernie naucza, widzi miejsca uobecniania się Boga w seksualnym zbliżeniu, małżeństwie, narodzinach dziecka. Jan Paweł II wskazuje na integralność stosunku seksualnego: „jego osobowy, oblubieńczy i rodzicielski charakter – «stworzone odbicie mądrości i miłości Boga»” (s. 151). Chodzi o wyraz osobniczej wrażliwości na Boga, na Jego objawienie, obecność w żywiole ludzkiej seksualności. Autor podkreśla, iż Wojtyła ukazywał miejsce epifanii „Boga w ludzkim biologicznym życiu: płodność, poczęcie, urodziny, dojrzewanie, starość, cierpienie, śmierć – najpoważniejsza epifania dla świadomej istoty, która musi wszystkie te etapy przejść, zmierzyć się z tym, co z sobą przynoszą” (s. 154).

Problematyka trzeciej części książki zostaje poświęcona metodycznej krytyce Wojtyłańskiej koncepcji miłości seksualnej (s. 155-229). Na jej początku konfrontacji zostają poddane różne koncepcje wyboru miłosnego z ujęciem papieskim. Wynik takiego zestawienia nie falsyfikuje teorii wyboru Wojtyły. Przechodzi ona taki test zwycięsko w tym, co kluczowe: poznaniu osoby w akcie miłości.

Ponieważ Papież opisuje rzeczywistość miłości seksualnej w całej jej idealności (nie winna seksualność przed upadkiem), czyli nie taką, jaką ona w ludzkim świecie bywa, ale jaką mogłaby być, jaką powinna być, M. Grabowski podejmuje krytyczną analizę ukazanych przez niego idealnych tworów, to, na ile oddają one złożoność realnego świata, na ile dadzą się w nim w ogóle zrealizować. W związku z tym Autor podejmuje polemikę z zarysowanym obrazem miłości seksualnej. Zauważa, że „[n]iewinna miłość seksualna – namalowany przez Karola Wojtyłę jej idealny obraz, zderza się z naszym poczuciem realności” (s. 189). Wynika

stąd pytanie, czy idealność nie staje się idealizmem niemożliwym do zrealizowania w konkretności rzeczywistości, czy też jest odwrotnie?

Wreszcie, analizie zostaje poddany rzeczywisty brak w tej filozofii miłości (s. 204-215). W Wojtylińskim personalizmie nie została wypracowana kategoria niepowtarzalności osoby, a przecież to wartość tej jedyności jest przedmiotem każdej osobowej miłości. Okazuje się, że Wojtyła zostawił jednak ten problem w swoich pismach w takiej postaci, że używając jego narzędzi myślenia można go rozwiązać i twórczo włączyć w całą koncepcję.

W części krytycznej przedyskutowana zostaje też druga po oblubieńczości kategoria węzłowa dla papieskiego rozumienia miłości seksualnej – czystość (s. 216-229). Autor prezentuje, jak można poszerzyć papieskie rozumienie czystości w miłości seksualnej na inne kategorie miłości. Posługuje się w tym celu opisem czystości podanym przez N. Hartmanna (s. 225), bowiem „[n]ie tylko nieczystość seksualna jest zabójcza dla powstawania i życia ludzkich miłości, ale każda”, gdyż „[k]ażda miłość ma swoje baobaby, które jak na jednej z planet wizytowanych przez Małego Księcia, gdy urosną, wszystko zniszczą” (s. 228).

Czwarta część książki została poświęcona sile inspiracji papieskiej teorii miłości. Otóż Wojtyła w pierwszej części *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich* rozwija i stosuje własną metodę egzegezy biblijnych tekstów. Można by ją nazwać egzegezą filozoficzną, antropologiczną. Sam jej autor mówi o antropologii adekwatnej. Używając tej metody do interpretacji losów patriarchów: Abrahama, Izaaka, Jakuba i do scen ewangelicznych, w których Jezus pojawia się w towarzystwie kobiet, Marian Grabowski wskazuje, jak można naświetlić tematy niezwykle dla miłości seksualnej ważne, a jedynie szkicowo zaznaczone przez Papieża, nie wypracowane lub nieobecne. I tak, historia Abrahama (s. 235-260) staje się przedstawieniem pokusy bałwochwalstwa w miłości i jej optymalnego przezwyciężenia. Losy Izaaka (s. 261-274) kanwą, na której widać zasadnicze niebezpieczeństwa dla miłości oblubieńczej i ich możliwe przezwyciężenie, a opowieść o Jakubie (s. 274-307) dostarcza optymalnego schematu miłości do osoby, pozwalającej człowiekowi osobowo dojrzeć. Wreszcie egzegeza antropologiczna scen: namaszczenia Betanii (s. 310-312), kobiety przyłapanej na cudzołóstwie (s. 312-318) i kobiety z naczyniem alabastrowym (s. 318-323) przedstawia optymalne usytuowanie wartości czystości w relacji miłosnej pomiędzy mężczyzną i kobietą.

Na zakończenie, warto dodać, że jako czytelnik, odczuwałem radość, że mogłem uczestniczyć w tak dobrze przygotowanej przygodzie poznawczej. Bogactwo warsztatu pracy, piękno języka i wykładu, jak również ogromna erudycja Autora, a przede wszystkim wartość treści i argumentów, nie tylko przedstawiają prof. Mariana Grabowskiego jako specjalistę w dziedzinie aksjologii i antropologii, ale sugerują, iż można spodziewać się po nim kolejnej,

równie ciekawej, udanej i pionierskiej pozycji książkowej. Zanim to jednak nastąpi, gorąco zachęcam do lektury „Miłości seksualnej”.

“Sexual Love” – Summary

Written by Marian Grabowski, a physicist and a philosopher, the book entitled “Sexual Love” was published in 2012. It is claimed to be an unusual and a rather controversial book. It can successfully combine the world of biology with the world of values, philosophy and theology, the body and the soul, and earthly life with eternity. This is also the context in which we should consider the experience of engagement, especially taking into account the category of purity, as understood by Karol Wojtyła, as one of admiration and tenderness (Fr. admiration and tandresse). Marian Grabowski’s deliberations are based on a fundamental thesis, based on two extensive statements by Karol Wojtyła on sexual love, “Love and Responsibility” and “Man and Woman He Created Them”, and despite the passage of twenty years between their publications, are a consistent unity, which presents an original philosophy of love, worth closer examination. Grabowski shows Wojtyła’s concept of sexual love from the perspective of its originality, but at the same time he also undertakes critical reflection, claiming that each philosophical perspective (also expressing papal opinion) has its good and bad sides, it can be not only criticised but also creatively developed.